

**პურცხობასთან დაკავშირებული ერთი
მეტაფორული ზმნის („შეაცოლქმარებს“)
შესახებ**

**ON A METAPHORIC VERB („შეაცოლქმარებს“ –
“ŠEACOLKMAREBS” “WEDS”) RELATED TO BAKING**

სალომე ომიადე

Salome Omiadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მეტაფორა, მეტაფორული ზმნა,
ქართული დისკურსი

Keywords: Metaphor, metaphoric verb, Georgian discourse

მეოცე საუკუნის ბოლომდე მეტაფორას თუ მხოლოდ გამოხატვის საშუალებად მიიჩნევდნენ და ტროპის სახედ განიხილავდნენ, ოცდამეერთე საუკუნის კვლევებში იგი შემეცნების ერთ-ერთ ძირითად ხერხადაა კვალიფიცირებული. სამყაროს მეტაფორულ ხედვას თანამედროვე ფსიქოლოგები ადამიანის, ადამიანური კულტურის გენეზისს უკავშირებენ და სავსებით შესაძლებლად ესახებათ მოსაზრება, რომ თვით პროტონა იყო მეტაფორული, ხოლო პროტოკომუნიკაცია მეტაფორულ დონეზე ხორციელდებოდა. სწორედ აღნიშნულ დებულებას ავითარებს ცნობილი მეტაფორული გამონათქვამი „ჩვენი ენა გაცვეთილ (/გაყინულ/მკვდარ) მეტაფორათა სასაფლაოა“.

მეტაფორები ცნობიერების უნივერსალიებია და, ამდენად, მათი გამოყენების არე პოეტური ტექსტებით ვერ იქნება შემოსაზღვრული. სხვადასხვა დროის ქართულ ყოფით დისკურსზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ მეტაფორულობით იგი მხატვრულ დისკურსს არ ჩამოუვარდება, რის მაგალითადაც განვიხილავთ პურცხოებასთან დაკავშირებულ ერთ-ერთ ლექსემას – „შეცოლქმარებას“ – რომელიც წყლისა და ფქვილის შერევა-შეერთებას, ცომად ქცევას აღნიშნავს.

ქართულში კომპოზიტ ცოლ-ქმრის დერივაციული ველი ვინ-როა, მისგან ნაწარმოები სიტყვები (ცოლქმრობა, ცოლქმრული // ცოლქმრობითი), ძირითადად პირდაპირი მნიშვნელობით გამოიყენება, რაც შეეხება განსახილველზმნურ ფორმას „შეაცოლქმარებს“ (‘წყალსა და ფქვილს შეაერთებს’), იგი, როგორც ყველა მეტაფორული ერთეული, მნიშვნელობის გადატანისას ფიქციურობის პრინციპს ემყარება და ანალოგიის მექანიზმითაა შექმნილი. ფიქციურობა წყლისა და ფქვილის შეცოლქმარება ანუ ცოლ-ქმრად ქცევაა, ანალოგიას კი ქართული ეროვნულ-კულტურული მსოფლხედვა ქმნის, რომელიც უმეტესწილად ქრისტიანულია და, რომლის მიხედვითაც, ქორწინება ორის, ცოლისა და ქმრის, ერთ განუყოფელ არსებად – „ერთ ხორც და ერთ სულ“ – გადაქცევაა.

მოხსენებაში, მასალის („მასალები საქართველოს შინამრეწველობისა და წვრილი ხელოსნობის ისტორიისათვის (საჭმელ-სასმელი)“, გ. შატბერაშვილი, „თვალადური ქართულის ჭაშნიკი“, ნ. შატაიძე, „პურის მოთხრობა“, თ. ბეროზაშვილი, მ. მესხიშვილი, ლ. ნოზაძე, „ქართული დიალექტის ლექსიკონი“) ანალიზის შედეგად,

ვრცლად ვისაუბრებთ მნიშვნელობის გადატანის საკრალურ საფუძველზე: პურზე, როგორც საკულტო რეალიაზე; პურცხოებაზე, როგორც რიტუალურ ქცევაზე; ქორწინებაზე, როგორც შვიდ საეკლესიო საიდუმლოთაგან ერთ-ერთზე.

ლიტერატურა:

ბეროზაშვილი, თ., მესხიშვილი, მ., ნოზაძე, ლ. (1981). ქართლური დიალექტის ლექსიკონი: მასალები. თბილისი: „მეცნიერება“.

შათაიძე, ნ. (2010). შეხვედრა: რჩეული, 206-258. თბილისი: „ქართული ბიოგრაფიული ცენტრი“.

შატბერაშვილი, გ. (1975). თხზულებანი ოთხ ტომად, ტ. IV, თვალადური ქართულის ჭაშნიკი. თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“.

Until the end of the twentieth century, the metaphor was viewed as a means of expression and a stylistic device. However, scholars of the twenty-first century qualify it as one of the key means of cognition. Contemporary psychologists relate a metaphoric world vision to human cultural genesis. According to a widespread opinion, proto-language itself was metaphorical, and proto-communication was carried out on the level of metaphor. This opinion is enhanced by a famous metaphoric quotation: “Our language is a graveyard of trite (/frozen/dead) metaphors”.

Metaphors are universals of consciousness. Therefore, the area of their usage is not confined to poetic texts. Observation of Georgian cultural discourse of different epochs proves that it does not fall behind literary discourse in its metaphoric nature. In this regard, the given paper analyzes one lexeme related to bread-baking – „შეცოლქმარება“ “šecolkmareba” (lit. joining husband and wife) – which implies mixing water and flour to make dough.

In Georgian, the derivational field of the compound ცოლ-ქმარი “col-kmari” (wife and husband) is quite narrow. The derived words (ცოლქმრობა “colkmroba” (matrimony), ცოლქმრული “colkmruli” // ცოლქმრობითი “colkmrobiti” (matrimonial) are usually used in the direct sense. As for the verb form „შეაცოლქმარებს“ “šეacolkmarebs” (‘will mix water with flour’),

like other metaphoric units, it is based on the fictional principle and is created employing analogy. The fictional nature is revealed in the marriage between water and flour, whereas the analogy is based on the Georgian national culture and mentality, which is largely Christian, hence, marriage is viewed as the transformation of wife and husband into one indivisible creature – “one flesh and one soul”.

The paper presents a detailed analysis of the sacral basis of the given metaphor and focuses on bread as a cult realia, bread-baking as ritual behaviour, as well as matrimony, which is one of the seven sacred mysteries.

References:

- Berozashvili, T., Meskhishvili, M., Nozadze, L.** (1981). Dictionary of Georgian Dialects: Materials. Tbilisi: “Metsniereba”.
- Shataidze, N.** (2010). Meeting: Rcheuli, 206-258. Tbilisi: “Georgian Biographical Center”.
- Shatberashvili, G.** (1975). Essays in Four Volumes, Vol. IV, Dictionary of Georgian Dialects. Tbilisi: “Soviet Georgia”.